

Ed.

2. Frumvarp til laga

[2. mál]

um prentrétt.

(Lagt fyrir Alþingi á 75. löggjafarþingi, 1955.)

I. KAFLI

Almenn ákvæði.

1. gr.

Rit samkvæmt lögum þessum telst hvert það rit, sem prentað er eða letrað á annan vélrænan eða efnafræðilegan hátt. Til rita teljast og uppdrættir, teikningar og myndir, þótt ekki sé á letrað mál, svo og nótur, ef letrað mál fylgir.

2. gr.

Ákvæði laga þessara taka einungis til rits, sem gefið hefur verið út. Rit telst vera gefið út hér á landi, þegar það hefur verið afhent til sölu eða dreifingar á annan hátt.

3. gr.

Útgefandi rits, sem prentað er hér á landi, skal nafngreina sig á hverju eintaki þess.

Ef útgefandi ræður ritstjóra, einn eða fleiri, að riti, skal hver þeirra einnig nafngreina sig á ritinu.

Nú er nafngreining samkvæmt 1. eða 2. málsg. vanrækt eða rangt frá skýrt, og varðar það sektum eða varðhaldi, ef miklar sakir eru.

II. KAFLI

Prentarar og prentsmiðjur.

4. gr.

Hverjum þeim, er starfrækir prentsmiðju hér á landi eða starfsstöð, þar sem rit eru letruð með öðrum þeim hætti, er getur í 1. gr. laga þessara, er skylt, í síðasta lagi tveim vikum áður en nokkurt rit er látið af hendi úr prentsmiðjunni, að tilkynna lögreglustjóra í umdæminu starfrækslu prentsmiðjunnar, nafn sitt eða firma svo og nákvæmt heimilisfang. Á sama hátt skal tafarlaust tilkynna lögreglustjóra, ef breyting verður á nafni, firma eða heimilisfangi.

5. gr.

Sá, sem annast prentun eða letrun rits hér á landi, skal á hverju eintaki ritsins geta nafns síns eða firma, prentstaðar og prentárs.

Ákvæði 1. málsg. tekur ekki til þeirra eintaka, þótt prentuð séu eða letruð, sem getur í 7. gr. laganna.

6. gr.

Samtímis því, sem rit, sex arkir að stærð eða minna, er gefið út, er þeim, sem annast prentun þess eða letrun, skylt að afhenda lögreglustjóra í umdæminu eitt eintak ritsins. Ef lögreglustjóra þykir ástæða til, getur hann þó krafizt afhendingar á eintaki stærra rits.

Eintak þetta skal vera óskert og að öðru leyti í sömu mynd og eintök þau, sem ætluð eru til sölu eða dreifingar.

Ákvæði 1. málsg. tekur ekki til eintaka þeirra, er getur í 7. gr., eða tilkynninga frá opinberum stjórnvöldum.

7. gr.

Sérákvæði 2. málsgr. 5. gr. og 3. málsgr. 6. gr. taka til póstkorta og mynda, nafn- og þakkarspjalda, boðskorta, vörumiða, eyðublaða og annarra slíkra eintaka, þótt prentuð séu eða letruð, er ætla má, að geti ekki falið í sér ólögmætt efni.

8. gr.

Nú er tilkynning samkvæmt 4. gr. vanrækt eða rangt frá skýrt, vanrækt að greina atriði þau, er í 5. gr. getur, eða rangt frá skýrt, eða brotið gegn ákvæðum 6. gr., og varðar það þá sektum eða varðhaldi, ef miklar sakir eru.

Ef nafngreining samkvæmt 5. gr. skortir eða rangt er frá skýrt og ekki verður leitt í ljós, hver hefur prentað eða letrað ritið, ber útgefandi rits refsíabyrgð samkvæmt 1. málsgr.

III. KAFLI

Útgáfa blaða og tímarita.

9. gr.

Blöð og tímarit teljast samkvæmt lögum þessum rit, sem eiga að koma út með sama heiti ekki sjaldnar en tvisvar á ári, svo og fregnmiðar þeirra og fylgirit.

10. gr.

Útgefandi blaðs eða tímarits skal vera íslenzkur ríkisborgari, lögráða og heimilisfastur hér á landi, eða íslenzkur ópersónulegur aðili.

Ritstjóri blaðs eða tímarits skal vera íslenzkur ríkisborgari, heimilisfastur hér á landi og lögráða.

Ef ópersónulegur aðili er einn útgefandi blaðs eða tímarits, skal ráðinn ritstjóri, er fullnægi skilyrðum 2. málsgr.

Brot gegn ákvæðum greinar þessarar varðar sektum eða varðhaldi, ef miklar sakir eru.

IV. KAFLI

Dreifing rita.

11. gr.

Hverjum íslenzkum ríkisborgara eða ópersónulegum aðilja er rétt sjálfum eða með aðstoð annarra að annast sölu eða dreifingu rits með öðrum hætti.

12. gr.

Sá, sem hefur til sölu eða dreifingar rit, sem skortir nafngreiningu samkvæmt 3. gr. eða 5. gr., eða veit, að rangt er skýrt frá þeim atriðum, skal sæta sektum eða varðhaldi, ef miklar sakir eru.

V. KAFLI

Ábyrgð á efni rita.

13. gr.

Hver sá, sem birtir eða dreifir eða á hlut að birtingu eða dreifingu annars rits en blaðs eða tímarits, ber refsí- og fébótaábyrgð samkvæmt almennum reglum laga, ef efni ritsins brýtur í bága við lög.

14. gr.

Nú er um að tefla blað eða tímarit, sem að meginefni fjallar um afbrot eða lostugt efni, eða efni slíks rits er með þeim hætti, að varðar við 86.—89. gr., 1. málsgr. 90. gr., 1.—3. málsgr. 91. gr., 93. gr., 98.—100. gr. og 102. gr. almennra

hegningarlaga, nr. 19/1940, eða brotið er af ásetningi gegn 92. gr. sömu laga, og gilda þá ákvæði 13. gr. einnig um ábyrgð á efni þeirra rita.

15. gr.

Um ábyrgð á efni annarra blaða eða tímarita en þeirra, er getur í 14. gr., gilda þessar reglur:

Höfundur ber refsí- og fébótaábyrgð á efni ritsins, ef hann hefur nafngreint sig, og er auk þess annaðhvort heimilisfastur hér á landi, þegar ritið kemur út eða undir íslenskri lögsögu, þegar mál er höfðað.

Ef enginn slíkur höfundur hefur nafngreint sig, ber útgefandi rits eða ritstjóri ábyrgðina, því næst sá, er hefur ritið til sölu eða dreifingar, og loks sá, sem annað hefur prentun þess eða letrun.

16. gr.

Nú gefa fleiri en einn út blað eða tímarit í sameiningu eða fleiri en einn eru ritstjórar að riti og annar eða einn þeirra greinir sig ábyrgðarmann að ritinu eða tilteknum köflum þess, og bera þá aðrir útgefanda eða ritstjóra ekki ábyrgð á því efni ritsins framur en leiðir af ákvæðum 17. gr.

17. gr.

Nú er ritstjóri, sem ekki er jafnframt útgefandi blaðs eða tímarits, dæmdur til greiðslu sektar, fébóta, málskostnaðar eða til greiðslu kostnaðar af birtingu dóms vegna efnis í ritinu, og má þá samkvæmt ákvæðum dómsins innheimta greiðslur þessar eða eftirstöðvar þeirra með fjárnámi hjá útgefanda eða útgefendum ritsins.

Ef einn útgefandi blaðs eða tímarits er dæmdur til greiðslu sektar, fébóta eða annars þess kostnaðar, er getur í 1. málgr., má með sama hætti innheimta greiðslur þessar eða eftirstöðvar þeirra með fjárnámi hjá öðrum útgefanda eða útgefendum ritsins.

VI. KAFLI

Leiðréttingarskylda útgefanda (ritstjóra).

18. gr.

Útgefanda (ritstjóra) blaðs eða tímarits er skylt að birta í ritinu endurgjalds-laust leiðréttingu við frásögn eða tilkynningu um málshöfðun út af frásögn, sem birzt hefur í ritinu, ef sá krefst þess, sem hlotið getur verulegt fjártjón eða miska af frásögninni óbreyttri.

Krefjast skal birtingar á leiðréttingu eða tilkynningu svo fljótt sem unnt er og í síðasta lagi innan mánaðar frá birtingu frásagnarinnar. Í leiðréttingu eða tilkynningu skal aðeins greina frá staðreyndum og hún má ekki fela neitt í sér, er varði lög.

19. gr.

Nú telur útgefandi (ritstjóri), að efni leiðréttingar eða tilkynningar sé ekki í samræmi við ákvæði 2. málgr. 18. gr. eða hann vill ekki birta leiðréttinguna eða tilkynninguna, eins og hún er samin, og skal hann þá tafarlaust tilkynna það þeim, sem krafizt hefur birtingar. Brot á tilkynningarskyldu varðar sektum.

20. gr.

Nú vill aðili ekki una synjun útgefanda (ritstjóra) samkvæmt 19. gr., og getur hann þá borið ágreininginn undir héraðsdómara, sem getur skyldað útgefanda (ritstjóra), að viðlögðum dagsektum, sem renni til þess, er krefst birtingar, að birta leiðréttinguna eða tilkynninguna í lögmatu formi í fyrsta tölublaði, er út kemur eftir birtingu dóms eða í síðasta lagi í öðru tölublaði, ef um dagblað er að tefla.

Málum þessum skal hraða, svo sem kostur er. Úrskurð héraðsdómara má kæra til Hæstaréttar samkvæmt ákvæðum laga um meðferð einkamála í héraði.

21. gr.

Leiðréttingu eða tilkynningu samkvæmt 18. gr. skal birta í fyrsta tölublaði rits, er út kemur, eftir að birtingar er krafizt, eða í síðasta lagi í öðru tölublaði, ef um dagblað er að tefla, nema aðilja hafi áður verið tilkynnt, að krafa hans verði ekki tekin til greina.

Leiðréttingu eða tilkynningu skal prenta með sama letri og meginmál ritsins og á þeim stað í ritinu, að eftir henni verði tekið.

Brot gegn ákvæðum 1. og 2. málsg. varða sektum.

22. gr.

Nú er höfundur eða útgefandi (ritstjóra) dæmd refsing, ummæli ómerkt eða fébætur dæmdar vegna efnis í blaði eða tímariti, og má þá ákveða í dómi, eftir kröfu þess, sem misgert er við, að tiltekinn hluti dómsins skuli birtur í ritinu.

Útgefandi (ritstjóra) er skylt að birta framangreindan hluta dóms eftir kröfu dómhafa í fyrsta tölublaði, sem út kemur, eftir að dómur er birtur, og í síðasta lagi í öðru tölublaði, ef um dagblað er að tefla.

Birta skal dómshlutann án endurgjalds og prenta hann með sama letri og meginmál ritsins og á þeim stað í ritinu, að eftir verði tekið.

Brot gegn ákvæðum greinar þessarar varða sektum.

VII. KAFLI

Rit, sem prentuð eru erlendis.

23. gr.

Nú er rit, sem prentað er erlendis, flutt til landsins, og getur þá lögreglustjóri í umdæmi því, sem ritið er fyrst flutt í, krafizt afhendingar á einu eintaki þess með þeim hætti, er getur í 6. gr.

Skylda til afhendingar rits samkvæmt 1. málsg. hvílir á þeim, sem afhendir það til sölu eða dreifingar hér á landi.

Brot gegn ákvæðum greinar þessarar varðar sektum eða varðhaldi, ef miklar sakir eru.

24. gr.

Ákvæði 13. gr. gilda um ábyrgð á efni allra rita, sem prentuð eru erlendis og gefin út hér á landi.

25. gr.

Um rit, sem prentuð eru erlendis og gefin út hér á landi, gilda að öðru leyti ákvæði 1. gr., 7. gr. og 11. gr. laga þessara, eftir því sem við á.

26. gr.

Dómsmálaráðherra getur fengið lagt lögbann við sölu eða dreifingu hérlendis á riti, sem prentað er erlendis, ef talið er, að efni þess varði við lög. Lögbann verður lagt á hjá þeim, sem hefur ritið til sölu eða dreifingar. Nú er eigi vitað, hver sá er, og má þá leggja lögbannið á hjá hverjum þeim, er hefur ritið í vörslum sínum. Um framkvæmd lögbanns þessa fer að öðru leyti eftir ákvæðum laga nr. 18/1949, um kyrrsetningu og lögbann.

27. gr.

Nú skal gert upptækt rit, sem flutt hefur verið til landsins, og má þá ákveða í dómi, að ritið skuli sent úr landi innan tiltekins frests, að viðlagðri upptöku, ef ákvörðun þessari verður ekki sinnt.

VIII. KAFLI

Ákvæði um upptöku, málsmeðferð og gildistöku laganna.

28. gr.

Nú er rit gert upptækt samkvæmt ákvæðum 69. gr. almennra hegningarlaga, og skal þá með fara, eins og hér segir:

Ef upptaka byggist eingöngu á tilteknum hluta rits, skal greina hann í dómi og ber þá, eftir því sem unnt er og á kostnað dómþola, að greina hina hlutana frá og skila þeim aftur.

Upptaka getur einnig tekið til prentstafa þeirra, mynda og annars, sem notað hefur verið til að framkvæma prentunina eða letrunina.

29. gr.

Nú hefur rit verið gert upptækt með dómi, hald lagt á það samkvæmt VI. kafla laga nr. 27/1951 eða sala þess og dreifing verið bönnuð hér á landi, og ber lögreglustjóra þá tafarlaust að láta birta dóminn eða ákvörðunina í Lögbirtinga- blaðinu. Ef upptaka, hald eða lögbann er fellt úr gildi, ber að birta þá ákvörðun með sama hætti.

30. gr.

Sala eða önnur dreifing prentaðs rits er bönnuð, þegar birting um ákvörðun samkvæmt 29. gr. hefur farið fram eða þegar aðilja er fyrr kunnugt um upptöku, hald eða lögbann.

Brot gegn ákvæðum 1. málgr. varðar sektum eða varðhaldi, ef miklar sakir eru.

31. gr.

Mál út af öðrum brotum á lögum þessum en því, er getur í 20. gr., sæta meðferð opinberra mála.

Mál út af broti á 19. gr., 21. gr. og 22. gr. skal því aðeins höfða, að sá krefjist þess, sem misgert er við.

32. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Aðiljar þeir, er reka starfsstöð samkvæmt 4. gr., þegar lög þessi öðlast gildi, skulu senda lögreglustjóra tilkynningu þá, er í greininni getur, innan eins mánaðar frá gildistöku laganna.

33. gr.

Með lögum þessum eru úr gildi númer ákvæði 1., 3. og 4. málgr. 3. gr., 4. gr., 11. gr. og 13.—16. gr. tilskipunar 9. maí 1855, sem lögleiðir á Íslandi, með nokkrum breytingum, lög 3. janúar 1851, um prentfrelsi, ákvæði laga nr. 105 17. desember 1954, um breytingu á tilskipun þessari, svo og önnur fyrirmæli í lögum, er fara í bága við lög þessi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Hinn 19. maí 1954 fól dómsmálaráðherra Árna Tryggvasyni hæstaréttardómara að undirbúa nýja löggjöf um prentrétt. Hefur hann síðan unnið að samningu frumvarps um þetta efni. Dómsmálaráðherra hefur haft frumvarpið til athugunar og hefur nokkrum atriðum þess verið skipað í samræmi við óskir hans.

Meginefni tilskipunar um prentfrelsi frá 9. maí 1855 hefur verið í gildi hér á landi til þessa, að fráteknur ákvæðum 1. gr., 2. gr. og 2. málgr. 3. gr., sem breytt var með lögum nr. 105/1954. Tilskipunin hefur að geyma ákvæði löggæzlueðlis, svo sem um nafngreiningu útgefanda og prentara, afhendingu rita, leiðréttingarskyldu og réttarfarsreglur. Í 3. gr. eru almenn ákvæði um skipan á ábyrgð á efni prentaðs rits, og eru þau ákvæði, sem byggjast á hinu svonefnda belgiska ábyrgðar-

kerfi („reponsabilité par cascades“), mjög frábrugðin hinu venjulega ábyrgðarkerfi í lögum. En hið belgíska ábyrgðarkerfi er þannig byggt, að einn *einstakur* aðili að birtingu rits er gerður ábyrgur fyrir efni þess, en öðrum sleppt, og aðiljarnir bera þessa ábyrgð í tiltekinni röð, sem efnislega er ákveðin eftir nánari eða fjarlægari tengslum aðilja við efni og útgáfu ritsins og formlega, að aðilinn hafi nafngreint sig. Samkvæmt ákvæðum tilskipunarinnar frá 1855 hvílir ábyrgð á efni rits, sem prentað er og birt hér á landi, *aðallega* á höfundi þess, enda hafi hann nafngreint sig og er auk þess annaðhvort búsettur hér á landi, þegar ritið kemur út, eða undir dómsvaldi ríkisins, þegar málið er höfðað. Ef slíkur höfundur hefur ekki nafngreint sig, hvílir ábyrgðin *til vara* með sömu skilmálum á útgefendum ritsins, því næst á þeim, er hefur ritið til sölu eða dreifingar, og loks á þeim, er annað hefur prentun þess.

Hjá öðrum þjóðum eru ábyrgðarkerfi á þessu sviði með ýmsum hætti. Sums staðar, svo sem í Bandaríkjum Norður-Ameríku og Bretlandi, gilda hinar almennu reglur refsiréttarins. Þær reglur, sem samdar hafa verið í því skyni að leitast við að koma í veg fyrir afbrot, teljast einnig vera hallkvæmastar á þessu sviði. Í þessum ríkjum er reynt að sporna við misbeitingu prentfrelsisins með því að dæma háar fésektir á hendur hinum seka eða seku svo og riflegar skaðabætur úr hendi þeirra, sem hafa fjárhagslegan hag af rekstri útgáfufyrirtækjanna.

Hjá flestum þjóðum gilda hins vegar sérstakar ábyrgðarreglur á þessu sviði, og eru þær í meginatriðum með tvennum hætti. Sums staðar, svo sem í Vestur-Pýzkalandi, Austurríki, Noregi og Finnlandi, er hætt við hinar almennu ábyrgðarreglur sérákvæðum um ábyrgð á gáleysisathöfnum af hendi ritstjóra og útgefenda eða um löglíkur fyrir sekt þessara aðilja. Samkvæmt þessu kerfi sleppa blaðafyrirtæki ekki við rannsókn á rekstri sínum og starfsháttum, ef því er að skipta, og viðtækur réttur til nafnleyndar er ekki samrýmanlegur þessari skipan. Í mörgum ríkjum gildir hins vegar hið fyrrnefnda belgíska ábyrgðarkerfi í meginatriðum, svo sem, auk Belgiu, í Frakklandi, Ítalíu, Sviss, Hollandi, Svíþjóð og að nokkru leyti í Danmörku. Ábyrgðarkerfi þessu er ætlað að slá vörð um prentfrelsið með því að sporna við eftirgrennslan yfirvalda, hverjir kunni að eiga hlutdeild í því, sem ritað er, að ná með skjótum og virkum hætti til þess, sem telst sekastur, og *loks* sérstaklega að vernda nafnleynd höfundar og heimildarmanns. Heimild til nafnleyndar þessara aðilja telst með réttu eitt veigamesta skilyrðið fyrir fullnægjandi starfrækslu blaða í lýðræðisþjóðfélagi og nafnleyndarrétturinn því mikilvægur fyrir prentfrelsi í reynd. Þess er hins vegar ekki að dyljast, að nafnleyndin hefur sínar skuggahliðar. Í skjóli hennar geta óhlutvandir aðiljar valdið einstaklingum og almenningi stórfelldu tjóni, svo sem er birtar eru á prenti ósannar frásagnir eða æsifregnir, ærumeiðingar eða skýrt er frá einhverju, sem leynt á að fara lögum samkvæmt.

Í þeim ákvæðum prentlaga, sem að þessu líta, þarf því annars vegar að leitast við að tryggja frjálsa, þarfa gagnrýni og hins vegar, að því frelsi verði beitt með þeirri gát, að valdi ekki almenningi tjóni.

Í frumvarpi því til prentlaga, sem hér liggur fyrir, er reynt að gæta þessara sjónarmiða, eftir því sem föng eru á. Nú verður að telja, að réttur til nafnleyndar höfundar eða heimildarmanns svo og til verndar gegn rannsókn á rekstri útgáfufyrirtækja, sé studdur mestum rökum, að því er varðar birtingu efnis í dagblöðum, vikublöðum og öðrum þess háttar blöðum og tímaritum, sem koma út samfleytt á mismunandi löngu bili. Að því er varðar þessi blöð og tímarit, sem nánar eru skýrgreind í 9. gr. frumvarpsins, eru um ábyrgð á efni þeirra því látnar gilda reglur belgíska kerfisins (15. gr.). Undantekning er þó gerð, ef birting efnis í blöðum þessum og tímaritum felur í sér tiltekin, stórfelld brot samkvæmt ákvæðum hegningarlaga. Þykir þá ekki ástæða til annars en að láta venjulegar ábyrgðarreglur laga gilda (14. gr.), og er það ákvæði í samræmi við það, sem tíðkast í

löggjöf annarra þjóða, svo sem Dana og Svía. Sama máli gegnir um öll rit, sem prentuð eru erlendis (24. gr.). Þá er og gerð sama undantekning, að því er varðar hin svonefndu sakamálarit, sem dafnað hafa hér á landi á síðustu árum (14. gr.). Þykir engin ástæða til að veita þeim, er standa að útgáfu þessara óþrifnaðarrita, vernd þá, sem fylgir belgíska ábyrgðarkerfinu. Hins vegar hafa ekki verið tekin upp í frumvarp þetta frekari ákvæði til að leitast við að sporna við útgáfu rita þessara, þar sem svo var ákveðið á fundi menntamálaráðherra Norðurlanda í Reykjavík í september þ. á., að norræn nefnd skyldi skipuð til að athuga mál þetta sérstaklega.

Um önnur rit en að framan getur þykir ekki efni til annars en að láta venju- legar ábyrgðarreglur gilda (13. gr.).

Í 11. gr. tilskipunarinnar frá 1855 eru ákvæði um leiðréttingar- og tilkynningarskyldu útgefanda rits. Ákvæði svipaðs efnis verða að teljast eðlileg og nauðsyn- leg til verndar þeim, sem kunna að verða fyrir misbeitingu prentfrelsisins, og er helzt að vænta, að þau hafi þýðingu, að því er snertir blöð og tímarit, sem koma að jafnaði út samfleytt á stuttum fresti og njóta hagræðis belgíska ábyrgðarkerf- isins, eins og áður segir. Í frumvarpi þessu er því gert ráð fyrir, að leiðréttingar- og tilkynningarskylda þessi hvíli aðeins á útgefendum blaða og tímarita, en ákvæðin eru að öðru leyti mun fyllri en nú er (VI. kafli). Skipan sem þessi tíðkast hjá mörgum öðrum þjóðum, svo sem hjá hinum Norðurlandaþjóðunum og Bretum, en er í ýmiss konar formi. Sums staðar, t. d. í Bretlandi og Svíþjóð, hafa blaðamenn og útgefendur skipað, án afskipta löggjafans, nefnd, sem fellir úrskurð um leiðrét- tingarkröfu frá þeim, er telur sig áreittan á prenti. Annars staðar, svo sem í Dan- mörku, er skipaður eins konar sérdómstóll í þessum málum, og eiga sæti í honum einn lögfræðingur og tveir fulltrúar blaðamanna og útgefenda. Ekki þykja tök á enn sem komið er, m. a. vegna kostnaðar, að stofna nýjan sérdómstól hér á landi í þessu skyni, og er því haldið fyrri skipan að þessu leyti.

Um einstaka kafla og greinar frumvarpsins skal þetta að öðru leyti tekið fram:

Um 1. gr.

Skýrgreining ákvæðis þessa á hugtakinu rit á að ná til alls þess, sem lýst getur hugsun og fært er í letur eða í annan myndrænan búning, þannig að því verður dreift út manna á meðal. Er leitast við að hafa skýrgreininguna svo víðtæka, að hún taki til prentaðra eða letraðra eintaka, sem geta falið í sér efni, er varðar við lög. Nokkur eintök, sem fullnægja þessari víðtæku skýrgreiningu, eru þó undan- begin fáeinum atriðum frumvarpsins, sbr. 7. gr.

Um 2. gr.

Hallkvæmt er, til að reyna að koma í veg fyrir vafa um ýmis atriði í sambandi við framkvæmd prentlaga, að hafa frekari skýrgreiningu á því, hvað átt sé við með útgáfu rits, sbr. 6. gr., 15. gr., 18. gr., 20. gr., 21. gr., 22. gr., 24. gr., 25. gr. og 30. gr. frumvarpsins. Tekur sú skýrgreining jafnt til rita, sem prentuð eru eða lettuð hér á landi, og þeirra, sem prentuð eru eða lettuð erlendis, sbr. VII. kafla frum- varpsins.

Um 3. gr.

Ákvæði þessi eru samhljóða ákvæðum í 1. og 2. gr. tilskipunarinnar frá 1855, eins og þeim var breytt með lögum nr. 105/1954, en við er bætt ákvæði um nafn- skyldu ritstjóra. Eru fyrirmæli þessi nauðsynleg vegna ákvæða V. kafla frumvarps- ins um ábyrgð á efni rits, sbr. og 10. gr.

Um 4. gr.

Með tilliti til þeirrar ábyrgðar, sem getur hvílt á þeim, er prentar eða letrar rit, svo og til að auðvelda yfirvöldum löggæzlu, ef því er að skipta, verður að

teljast eðlilegt að setja ákvæði sem þessi í lög. Er það og í samræmi við erlenda löggjöf á þessu sviði, t. d. hjá Svíum og Finnum. Ákvæði laga nr. 23/1886, sem gilda aðeins um prentsmiðjur, geta ekki talizt fullnægjandi að þessu leyti.

Um 5. gr.

Ákvæði 1. málsg. er samhljóða 1. gr. tilskipunarinnar frá 1855, eins og henni var breytt með lögum nr. 105/1954, að því undanteknu, að bætt er við ákvæði um prentár. Ekki þykir nauðsynlegt, að ákvæði 1. málsg. taki til eintaka eins og þeirra, sem lýst er í 7. gr., og er ákvæði 2. málsg. sett af þeim sökum.

Um 6. gr.

Ákvæði 1. málsg. er að efni mjög svipað ákvæði 4. gr. tilskipunarinnar frá 1855. Þó er nú gerð krafa til, að eintakið sé afhent lögreglustjóra „samþímis“ og rit er gefið út. Slíkt ákvæði fer ekki í bága við ákvæði 72. gr. stjórnarskrárinnar. Hjá sumum þjóðum, svo sem hjá Finnum og Svíum, er afhendingarskylda ríkari en kveðið er á í grein þessari, en eftir íslenskum högum þykir ekki þörf á að hafa hana viðtækari en hér segir.

Ákvæði 2. málsg., sem er nýmæli, þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 3. málsg., sem einnig er nýmæli, má að nokkru vísa til þess, er segir um 2. málsg. 5. gr. Ekki þykir heldur ástæða til, að tilkynningar frá opinberum stjórnvöldum séu afhentar lögreglustjóra.

Um 7. gr.

Ákvæði greinarinnar eru nýmæli. Um rök fyrir þeim má vísa til þess, er segir um 2. málsg. 5. gr. og 3. málsg. 6. gr. Upptalningin í greininni er, eins og sjá má, ekki tæmandi, og er þá, ef til ágreinings kemur, á valdi dómstóla að meta, hvort ákvæðið taki til annarra eintaka eðli sínu samkvæmt.

Um 8. gr.

Refsiákvæði greinarinnar um brot á 5. gr. og 6. gr. eru samhljóða ákvæðum 1. málsg. 2. gr. tilskipunarinnar frá 1855, eins og þeim var breytt með lögum nr. 105/1954, og sama er látið gilda um brot gegn 4. gr.

Ákvæði 2. málsg. er efnislega samhljóða ákvæðum 4. gr. tilskipunarinnar, sbr. og 12. gr. frumvarpsins.

Um 9. gr.

Vegna ákvæða V. kafla frumvarpsins um ábyrgð á efni rits, er nauðsynlegt að ákveða, hvaða rit það eru, sem belgíska ábyrgðarkerfið tekur til. Um rök til þessa vísast að öðru leyti til hins almenna inngangs í athugasemdum við frumvarp þetta. Skýrgreining greinarinnar á hugtökunum blað og tímarit er svipuð og tíðkast hjá þeim þjóðum, sem beita belgíska ábyrgðarkerfinu eingöngu eða aðallega um þessi rit.

Um 10. gr.

Ákvæði greinarinnar, sem er nýmæli, eru sett til að leitast við að tryggja, að ábyrgð útgefanda (ritstjóra) samkvæmt 3. málsg. 16. gr. sé einhvers virði, þannig að alltaf sé a. m. k. að einum útgefanda eða einum ritstjóra að ganga, en þeir geta að sjálfsögðu verið fleiri en einn, eins og tíðkast hefur. Í löggjöf sumra annarra þjóða eru sett ákvæði um enn ríkari skilyrði, sem útgefandi (ritstjóri) blaðs eða tímarits þarf að fullnægja, svo sem um ráð fjár síns, óflekkað mannorð o. fl. Enginn vafi er talinn leika á því, að ákvæði sem þau, er þessi grein frumvarpsins felur í sér, séu í samræmi við ákvæði stjórnarskrárinnar um prentfrelsi.

Um 11. gr.

Greinin þarfnast ekki skýringa.

Um 12. gr.

Ákvæði greinarinnar er samhljóða 2. málsgr. 2. gr. tilskipunarinnar frá 1855, eins og henni var breytt með lögum nr. 105/1954.

Um 13.—15. gr.

Um rök fyrir ákvæðum þessum vísast til hins almenna inngangs í athugasemdum við frumvarp þetta.

Um 16. gr.

Ákvæði greinarinnar eru efnislega samhljóða 3. málsgr. 3. gr. tilskipunarinnar frá 1855 að öðru leyti en því, er leiðir af nýmælum 17. gr.

Um 17. gr.

Ákvæði greinarinnar eru nýmæli. Rétt þykir, að útgefandi eða útgefendur blaðs eða tímarits séu einnig ábyrgir fyrir greiðslu sekta, fébóta og annars þess kostnaðar, er getur í greininni, þegar ritstjóra eða einum útgefanda hafa verið dæmdar slíkar greiðslur vegna efnis í blaði eða tímariti. Eru sams konar ákvæði sums staðar í erlendri löggjöf um prentrétt, svo sem hjá Dönum.

Um VI. kafla (18.—22. gr.).

Um rök fyrir þessum ákvæðum frumvarpsins vísast til hins almenna inngangs í athugasemdum við frumvarp þetta. Skyldur samkvæmt kafla þessum hvíla á ábyrgðarmanni rits eða hluta rits, sbr. 15. gr. og 16. gr.

Um VII. kafla (23.—27. gr.).

Nokkurra sérákvæða er þörf um rit, sem prentuð eru erlendis, og eru ákvæði kafla þessa í samræmi við það, er tíðkast hjá öðrum þjóðum, er búa við svipaða réttarskipan, svo sem hjá hinum Norðurlandþjóðunum, sbr. og 14. gr. tilskipunarinnar frá 1855. Ákvæði 24. gr. taka jafnt til blaða og tímarita sem annarra rita.

Um 28.—30. gr.

Sérákvæði sem þessi, um upptöku og bann við sölu og annarri dreifingu rita, eru almennt talin nauðsynleg á þessu sviði löggjafar. Eru þessi nýmæli því sett.

Um 31.—33. gr.

Ákvæði þessi þarfnast ekki sérstakra skýringa.